

Dr. Tomanov govor

v državnem zboru 29. aprila

o zalogu za skrivne vladine reči.

Visoka vlada ne bo mi vzela za zlo, da tudi o tej zadevi se ne morem vstopiti na stran svojih rojakov (Brolicha in Kromerja), ki sta tako hrabro zagovarjala denar iz skrivnega zaloga, — slavna zbornica pa naj mi dopusti, da tudi jez o tem vprašanji nekoliko dodam iz slovanskega stališča.

Nagon k temu sta mi dala posebno moja prečastita gospoda rojaka s svojimi napadi na nasprotujoče (opozicijske) časnike in nasprotovanje (opozicijo) sploh.

„Da ne bi bilo nasprotstva, moralo bi se osnovati“ — je rekel imenitni državnik. Gospôda moja! Ker ima visoka vlada v Avstrii toliko nasprotja, smelo bi se misliti, da se zato tako trdno drži svoje sisteme in svojega načela, da se pravična skaže omenjeni državniški modrosti. Al če razmero med vlado in opozicijo bolj natanko prevdarimo, vidimo, da vlada opozicijo in časnikarsko delovanje, akoravno nasproti vladi upravičena državnopravna pravila in narodne zadeve zastopa, posebno z dvema sredstvoma brzdá, ktera ji pa nista na hvalo. Eno teh dveh sredstev je, da v ječo devlje nasprotno časnikarstvo, drugo je skrivni zalog, zdaj tako imenovani „Dispositionsfond.“ Eno je pozitivno, drugo negativno sredstvo, da bi se opozicija in nasprotno časnikarstvo zatrla. Nočem se dalje spuščati v to, kako trnovo pot hodijo dandanes časniki; al to moram vendar povedati, da ministerstvo Schmerlingovo je že celih 50 let kazni dalo časnikarjem. V vseh državah Evrope skupaj ni v 5 letih tolika kazen do tekla časopisov. (Oho! — v središču.) Gospôda moja! Ako Vam je drago, dokažem Vam to na drobno; ne dvomim, da bo zgodovina v listinah svojih to postopanje sedanje vlade kot posebno črno piko zaznamovala. Da pa 3 četrti te kazni zadevajo slovanske časnike, to me sili, da britko njeno osodo razodenem na tem mestu.

Kjer pa kazni niso zadostile, pomagati je moral skrivni zalog. Tudi v naše dežele tekó taki denarji, da se plačujejo osebe, katerih naloga je, da delujejo zoper časnike, ki na blagor Avstrije in naroda ne morejo v vsem z visoko vlado edinih misli biti. Kaj neki je namen teh časnikov, kateri se vzdržujejo iz skrivnega zaloga? Vse, kar visoka vlada dela ali kar v nemar pušča, slavijo ti časniki kot diko državne modrosti in višje previdnosti, nasproti pa glase narodov in njih zastopnikov zasmehujejo in sramotijo; prislovico „sila je pravo!“ nasproti opoziciji, ki je v skrbi za pravice narodov, go-dejo v raznoglasnih tonih.

Ako poslanec gospod Kromer pravi, da nasprotujoči časniki nimajo vernega prepričanja in domoljubja, bi ga jez pač rad vprašal: ali domoljubje in verno prepričanje vladinih časnikov izvira iz zlata, srebra ali papirnatega denarja skrivnega zaklada? V srcu, v duhu mora bivati domoljubje in prepričanje! Iz denarja, kateri teče iz skrivnega zaklada, nikdar nikoli v ta peresa ne bode priteklo prepričanje in domoljubje. — Ako poslanec Kromer trdi, da mora biti vladinih časnikov, ker duševno orožje večidel vseh strank je obrnjeno proti ministerstvu, tedaj, gospôda moja, je pritrđil on resnico, da — ako je večina avstrijskih narodov, večina avstrijskega duhá proti ministerstvu — viši pomislili jačijo orožje opozicijsko: skrb namreč za prid in blagor domovine! — Besede gospoda poslanca Kromerja, ktere so šibale narodne prepire, zavrnil je že gosp. profesor Hrbst; dodati imam jez le to, da vém, da tudi v moji domovini se iz

skrivnega zaklada plačuje peró, ktero je izleglo največ prepira in razpora, in je tako prisilila se potreba nasprotnih časnikov, po katerih se v moji domovini vničuje delavnost skrivnega zaklada. — Če poslanec Kromer trdi, da vladi nasprotni časniki vse, kar vlada dela, črno popisujejo, mu odgovorim na to, in sam je na svoja ušesa lahko slišal domá, da to, kar ti časniki pišejo, še skor nič ni proti temu, kar se z besedo sliši, ker res zadnji čas je, da se stori kaj v prid obrtnijstva in kmetijstva, v blagor duševni in materialni, da nočemo prepira le za paragrafe, kakor je na priliko §. 13., da hočemo pravo ustavo in ne le ustavo na videz.

Gospôda moja! Ako vidim siromaštvo domovine svoje in kako ravno zdaj Notranjce tare huda lakota, za ktere pa, ker ljudje še ne cepajo živi po ulicah, nima denarja državno gospodarstvo, ktero misli, da podpora iz državnega zaklada se še le tadaj začne, — ako se spominjam pogina vsega fužinarstva na Gorenškem: ne solda ne morem dovoliti za skrivni zalog.

Ako visoka vlada hoče varčno gospodariti, kakor je rekla, in je podložnim gosposkam celó ukazala, naj ne tratijo papirja, tinte, peres itd., s čemur pa se bode le malo prihranilo, rečem jez: Naj se visoka vlada pred vsem odpové skrivnemu denarju, iz kterege se plačujejo peresa, tinta, papir, tiskarno črnilo vladinih časnikov, kateri nimajo nobenega upljiva ali celó malo do javnega mnenja. Po vsem tem sem jez odločno zoper vsaki sold za skrivno zalogo, in če bodem za 200.000 glđ. glasoval po predlogu finančnega odbora, bodem glasoval le iz ozira na to, kar je rekel profesor Hrbst.

Ozir po svetu.

Pisma iz Mehike.

I. Pismo.

(Konec.)

Iz Hakapoastle na Mehikanskem 22. februarja 1865;
v Ljubljano došlo 20. aprila 1865.

Ljubi stari prijatelj in součenec!

17. januarja dospeli smo v Verakruc, kjer so nas naši generali in častniki z velikim veseljem sprejeli. V istem hipu mi ni prišlo na misel, da sem tako daleč od ljube svoje domine. Verakruc je podobno laškim mestom; na planih strehah sedé mrharji (jastrebi, ki mrhovino žró), tukaj prekoristni tiči, ker pokončujejo škodljive mrčese, toraj se za pol leta v ječo obsodi, kdor ubije mrharja. Druzih posebnost Verakruc nima razun te, da se meščani po železnih šinah vozijo na vozéh, ki jih vlačijo mule. Domači prebivavci nas še pogledali niso, le nemški kupčevavci vabili so nas v svoje čitavnice. — 21. jan. zapustili smo neprijazno to mesto in odšli smo v Orizavo. Ta okraj je močviren, s plevélom preraščen, neprijazen, nezdrav, toraj imajo Francozi tû v posadki afrikansko-zamorski bataljon; ti zamorci so jako dobri soldatje, tudi priljudni so, lepe tanke rasti, in da so beli, bili bi najlepší možaki, ki sem jih videl potovaje ta in unkraj oceana; snago jako ljubijo, menda še preveč, ker imajo prepoved, perilo prepogostoma prati.

Pri Kameronu smo čez noč pod milim nebom stali, al porosila nas je gosta megla tako, da smo bili mokri, kakor da bi bilo dežilo, zato so volnate srajce zdravju jako ugodne, če so tudi pregorke podnevi. Od Kamerona do Orizave je sicer nekoliko prekrasnih divjeromantičnih gozdov in lepih okrajn, a nikakor tako lepih, kakor jih opisujejo knjige. Sploh je treba izhodnje domišljije njemu, ki hoče trditi, da je Mehika